

Ігор КОНОНОВ

Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності є її регулювання [1, с. 90.]. Вихід з кризового стану та стабілізація зовнішньоекономічних зв'язків потребує застосування різноманітних адміністративно-економічних інструментів, основним з яких є удосконалення правових механізмів здійснення зовнішньоекономічної діяльності торговельними підприємствами, які будуть сприяти її активізації та унеможливають виникнення конфліктних ситуацій та штрафних санкцій.

Для ефективного міжнародного співробітництва важливим є постійне відстеження змін в нормативно-правовому регулюванні як вітчизняному, так і в країні з якою планується здійснення зовнішньо-торговельних операцій. Це потребує також плідного економічного та інформаційного обміну між торговельними підприємствами нашої країни та зарубіжними партнерами, оскільки обидві сторони зацікавлені в отриманні прибутку та ефективності операцій зовнішньоекономічної діяльності.

Здійснювати операції пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю підприємства можуть лише висококваліфіковані спеціалісти, які знають міжнародні правила розрахунків, а також володіють нормативною базою по регулюванню порядку проведення операцій в іноземній валюті в Україні та за її межами [2]. Тому необхідним при організації обліку ЗЕД є доскональне знання основних положень нормативних документів, які регулюють цю діяльність.

Одним з принципів Господарського Кодексу України визначено самостійне здійснення підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності [3]. Весь комплекс організації, управління, правил, контролю у сфері ЗЕД для підприємств, зокрема, та в країні загалом, регулюється Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [4]. Статтею 22 цього Закону визначено особливості обліку зовнішньоекономічних операцій, описано загальний порядок формування статистичної та фінансової звітності, процедурні питання аудиту суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до положень Закону України «Про ЗЕД» суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності надано право самостійно визначати порядок аналітичного обліку зовнішньоекономічної діяльності з запровадженням відповідних субрахунків, що безпосередньо потребує опису в обліковій політиці.

Незмінним атрибутом зовнішньоекономічної діяльності українських експортерів залишаються офшори [5]. Для нівелювання такої ситуації та розробки заходів з протидії легалізації доходів, які отримані неправомірним чи навіть злочинним шляхом та запобігання випадків ухиляння від сплати податків, потребують розробки стратегії та інструменти податкового планування, спрямованих на ліквідацію механізмів переміщення прибутку з юрисдикцій фактичного провадження діяльності в юрисдикції з низькими ставками податку на прибуток.

З метою подолання негативних наслідків «приховування» корпоративного прибутку та його штучне переміщення у низько податкові юрисдикції, де компанії не здійснюють економічної діяльності у 2015 році Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) був розроблений План дій BEPS, який передбачає 15 дій для усунення прогалін у міжнародному податковому регулюванні і розбіжностей в національному податковому законодавстві різних країн, що уможливають розмивання бази оподаткування і переміщення прибутків за кордон [6]. Більш як третина від усіх прямих іноземних інвестицій, що надійшли в Україну станом на кінець 2019 р., походить із країн з низьким рівнем оподаткування, і майже 100% інвестицій з України спрямовані до низько податкових юрисдикцій [7].

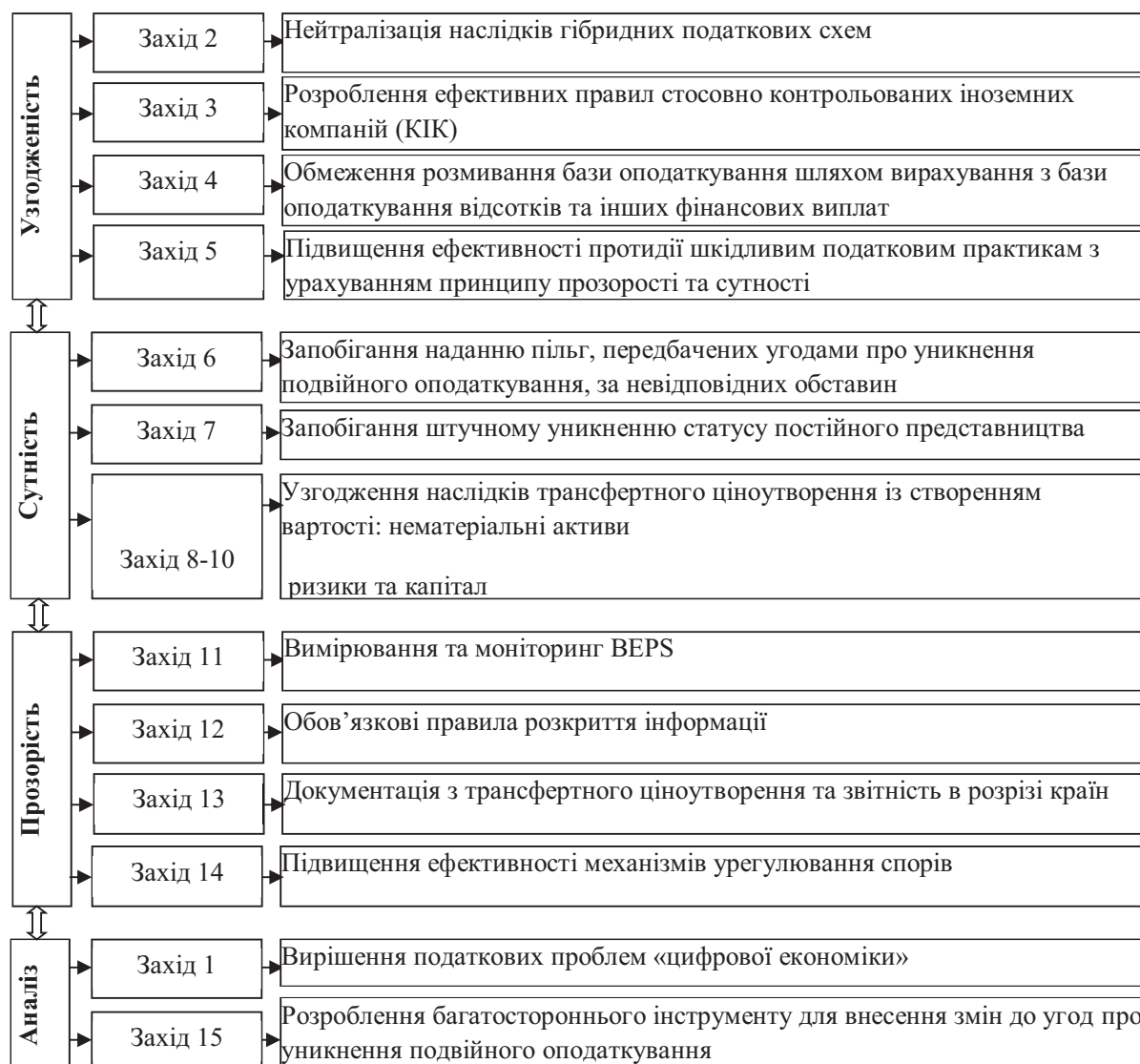

Рис. 1. Заходи BEPS за темами

(складено за: [8])

В рамках Програми розширеного співробітництва щодо BEPS, Україна розпочала вносити зміни у національне податкове законодавство у листопаді 2016 року, а офіційно приєдналася до Плану дій BEPS 1 січня 2017 року. План дій BEPS передбачає реалізацію 15 заходів, мінімальний склад включає 4 заходи (5, 6, 13, 14), при цьому пакет українського Плану дій BEPS перевищує мінімальний пакет, але є оптимальним (включає заходи 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14) та виваженим саме для ефективного запровадження комплексу цих дій в вітчизняному правовому полі. Опис основних заходів з імплементації Плану дій BEPS наведено на рисунку 1.

Найважливішими кроками для нормативно-правового регулювання операцій зовнішньоекономічної діяльності та уникнення спорів з податковими органами є кроки 8-10 та 13, які стосуються трансфертного ціноутворення та звітності в розрізі країн. Основні зміни в нормативно-правовому регулюванні для реалізації українського Плану дій BEPS були внесені Законом України від 16.01.2020 р. №466 до Податкового кодексу України.

В частині трансфертного ціноутворення ці зміни стосуються:

- удосконалення контролю за розподілом функцій, ризиків та нематеріальних активів всередині групи компаній;

- упорядкування правил для операцій з сировинними товарами шляхом виключення обмеження на застосовування виключно біржових котирувань певних бірж та надання можливості використовувати котирувальні ціни на такі товари;

- запровадження трирівневої структури документації для міжнародних груп компаній, яка включає в себе документацію з трансфертного ціноутворення (локальний файл), глобальну документацію (майстер-файл) та звіт у розрізі країн (country-by-country reporting) – відповідно до визначених критеріїв, компанії повинні будуть подавати 2 додаткових документа: глобальну документацію (майстер-файл) та звіт у розрізі країн (country-by-country reporting) [9].

Трансфертне ціноутворення – це система визначення звичайної ціни, сукупність економічних відносин, які виникають у процесі визначення трансфертної ціни на будь-який об'єкт торгівлі між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон [10]. Як зазначають фахівці обліково-юридичного порталу «Ліга Закон», простими словами трансфертне ціноутворення – це спосіб управління фінансовим результатом, оптимізація податку на прибуток і трансферу капіталу від одного підприємства до іншого, при цьому умови таких операцій не повинні відрізнятися від умов, що застосовуються при аналогічних операціях непов'язаними особами [11].

Нормативно-правове регулювання системи бухгалтерського обліку та звітності зовнішньоекономічних операцій має забезпечити розуміння принципів організації обліку та підготовки звітності за зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, оцінити вплив цієї діяльності на конкурентоспроможність підприємства та ефективність зовнішньоторговельних операцій на міжнародному ринку, оформлення товарів і вантажу, які перетинають митні кордони, сприяти прискоренню фінансової чи іншої взаємодії великої кількості суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Завгородній А.В. Принципи зовнішньоекономічної діяльності: національні та регіональні виміри. Український журнал прикладної економіки. 2019. Том 4. № 1. С. 85–93.
2. Коблянська О.І., Сліпченко Ю.В. Сучасний стан проведення експортно-імпортних операцій в Україні. Облік і фінанси АПК. 2007. № 5. С. 167-171.
3. Господарський кодекс України : Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96#w1_1
4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України № 959-XII від 16.04.1991 р. URL: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
5. Мудрак Н. О. Особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні в умовах деофшоризації. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». (Спеціальний випуск). 2018. № 16. С. 155-163.
6. Крутова А. С., Нестеренко О. О. Методологічні засади формування звіту в розрізі країн у рамках реалізації вимог плану дій BEPS в Україні. Бізнес інформ. 2019. № 9. С. 210–217.
7. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>
8. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) URL: [http://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua\(1\).pdf](http://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua(1).pdf)
9. Впровадження кроків Плану дій BEPS. URL: <https://medoc.ua/blog/vprovadzhennja-kroktiv-planu-dij-beps>.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансферного ціноутворення: Закон України від 04.07.2013 № 408-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/408-18>.
11. Трансфертне ціноутворення: зміни-2019. ЮРИСТ&ЗАКОН. 2019. № 2. URL: <https://product.ligazakon.ua/transfertne-cinoutvorennya-2/>